

วารสาร JBVDSR

วณัฎฐองแหกรกพุทธศาสตร์ปริทรรศน์

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม) ปี 2566

Journal of Buddhist Studies Vanam Dongrak

Vol.10 No.2 (July - December) 2023

Approved by TCI since 1999-2001

วารสาร วนัฎองแหรกพุทธศาศตรปริทรศนั

Journal of Buddhist Studies Vanam Dongrak

ISSN: 2465-3683 (Print)

ISSN: 2730-3098 (Online)

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2566

Vol.10. No.2 July - December 2023

- กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

- วัตถุประสงค์

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารวณัฎองแหรกพุทธศาศตรปริทรศนั (Journal of Buddhist Studies Vanam Dongrak) บัณชิตศัศษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร เป็นวารสารวิชาการ ราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ) คือ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม-มิถุนายน, ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม - ธันวาคม เป็นวารสารมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการและการวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเน้นองค์ความรู้ในมิติศาสนา ปรัชญา การศัศษา สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ และมนุษยวิทยา แก่ผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิต นักศัศษาในระดับบัณชิตศัศษา โดยเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

- ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้รับการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 3 ท่านต่อบทความ

- ทรศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารวณัฎองแหรกพุทธศาศตรปริทรศนั บัณชิตศัศษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความเท่านั้น และไม่ถือเป็นทรศนะของผู้รับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารวณัฎองแหรกพุทธศาศตรปริทรศนั บัณชิตศัศษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร

คณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisors)

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระพรหมวชิรโมลี, ดร.

พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.

อธิการบดี

รองอธิการบดี วิทยาเขตสุรินทร์

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

บรรณาธิการ (Chief Editor)

รศ.ดร.ทวิศักดิ์ ทองทิพย์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Assistant Editor)

ผศ.บรรจง โสดาดี

ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม

ดร.ภักษ์วัชร สุขเสน

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

หน่วยงานภายใน

พระครูใบฎีกาเวียง กิตติวัฒน์, ผศ.ดร.

ผศ.ดร.ธนุ ศรีทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยงานภายนอก

รศ.ดร.อำนาจ ยอดทอง

ผศ.ดร.บัญญัติ สาลี

ผศ.ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.

ผศ.ดร.วันชัย สุขตาม

รศ.ดร.อัครพันธ์ เนื้อไม้หอม

ผศ.ดร.สุชาติ บุษย์ชยานนท์

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองบทความ (Peer Reviewer)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิโกโร, รศ.ดร.

พระครูศรีปัญญาภิรม, ผศ.ดร.

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.

พระมหาวิศิต ธีรวิโส, ผศ.ดร.

พระครูปริยัติปัญญาโสภณ, ผศ.ดร.

พระปลัดสุระ ญาณโร, ผศ.ดร.

ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง

ศ.ดร.จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.โกนิญ์ ศรีทอง
รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน
ผศ.ดร.ธนู ศรีทอง
ผศ.ดร.วิเศษ ชินวงศ์
ดร.ชูชัย ประดับสุข
ดร.สถาพร ภาคพรหม
ดร.วิรัตน์ ภูทองเงิน
ดร.กิตติธัช นาชัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

ผศ.ดร.วัชร งามวิจิตรเจริญ
รศ.ดร.สุนันท์ เสนารัตน์
ผศ.ดร.วีระชัย ยศโสธร
รศ.ดร.อัครพนธ์ เนื้อไม้หอม
ดร.มนูญ สอนโพนงาม
รศ. ประชัน คณะวัน
พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.
ดร.สงวน หล้าโพนทัน
รศ.ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์
รศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา
ผศ.ดร.สุชาติ บุชย์ชญาณนท์
รศ.ดร.อำนาจ ยอดทอง
รศ.ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน
ผศ.ดร.วันชัย สุขตาม
ผศ.ดร.พีรวัส อินทวิ
ดร.วิโรจน์ ทองปลิว
ผศ.ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน
ผศ.ดร.บัญญัติ สาลี
ดร.พิสุทธิ์พงศ์ เอ็นดู

ผศ.ดร.อภิญาวัฒน์ โพธิ์सान
ผศ.ดร.ธีรพงษ์ มีไธสง
ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์
ผศ.ดร.สวัสดิ์ โพธิ์วัฒน์
ผศ.ดร.ศุภชนกฤษ ยอดสละ
รศ.ดร.วิสุทธิ วิจิตรพัชรภรณ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
วิทยาเขตสุรินทร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รศ.ดร.ศิราณี จุฑาปะมา
ผศ.ดร.สาคร อัมจักร
รศ.ดร.มารุต พัฒนาผล
ดร.ป้องเอก เพ็งลูน
ดร.ประทวน วันนิจ
ผศ.ดร.สมัย วรรณอุคร

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บันทึกข้อมูลและพิสูจน์อักษร: นางสาวจิรารัตน์ พิมพ์ประเสริฐ และพระมหามานะ ปิยภาณี(สายคร)

ออกแบบปก: นางสาวลัดดาวัลย์ คงดวงดี

พิมพ์ที่: บริษัท ไอพริ้นท์แอนด์ เทคโนโลยี (ไทยแลนด์) จำกัด
433/8-9 ถนนจิระ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

บทบรรณาธิการ

สำหรับ ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 ของวารสารวณนัมกองแหกรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์ (Journal of Buddhist Studies Vanam Dongrak) ซึ่งเป็นวารสารวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เน้นองค์ความรู้มิติ ศาสนา ปรัชญา การศึกษา สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ และมานุษยวิทยา องค์ความรู้ดังกล่าวเป็นวัตถุประสงค์หลักของวารสาร บทความที่ได้รับพิจารณาตีพิมพ์ในวารสาร ได้ผ่านการพิจารณาถ้อยแถลงจากนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิอย่างเข้มงวด พิถีพิถัน เพื่อให้ได้บทความถูกต้อง ครบถ้วน ได้มาตรฐานวิชาการ มีความน่าสนใจ มีคุณค่าต่อการพัฒนาวิชาการและภูมิปัญญา โดยวารสารได้ดำเนินการตีพิมพ์บทความวิจัย (Research Article) บทความวิชาการ (Academic Article) ที่มีคุณภาพ ทั้งได้นำข้อสังเกตและเสนอแนะจากผู้อ่านผู้ติดตามวารสารมาปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สำหรับผลงานที่ถูกเลือกนำตีพิมพ์เผยแพร่ภายในเล่มฉบับนี้ 15 บทความ ดังนี้

บทความวิจัย ได้แก่ การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี ด้านการบริหาร และปฏิบัติการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา โรงเรียนสหวิทยาเขตรัตนรังสรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พังงา ภูเก็ต ระนอง, การบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษาของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรสาคร, การบริหารสู่ความเป็นเลิศในการจัดการศึกษาปฐมวัย ของสถานศึกษาเอกชนในจังหวัดสมุทรสาคร, การศึกษาประวัติศาสตร์และกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนปราสาทขอมในจังหวัดสุรินทร์, ผลของโปรแกรมการกำกับตนเองที่มีต่อการตั้งเป้าหมายของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่น, ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัย, ผลของโปรแกรมจิตตปัญญาศึกษาที่มีต่อการรับรู้ความสามารถแห่งตนของครูโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ผลของโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถแห่งตนที่มีต่อรอบความคิดเติบโตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5, ผลของโปรแกรมการเรียนรู้เชิงรุกที่มีต่อความมุ่งมั่นในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และการศึกษาผลการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดนครราชสีมา *บทความวิชาการ* ได้แก่ การส่งเสริมจิตสาธารณะให้นักเรียนเพื่อเป็นพลเมืองดีในอนาคต, ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา, การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ด้านพุทธศาสนศิลป์ในศตวรรษที่ 21, พระธรรมเทศนามรรคาคุณในคัมภีร์ไบเบิลอักษรขอมภาษาขแมร์: พระพุทธกัจเจตนาพระอภิธรรม 7 คัมภีร์แทนคุณพุทธมารดา และทิศทางการวิจัยด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย

สำหรับฉบับนี้ ก็เช่นเคยทางกองบรรณาธิการยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของวารสารวิชาการ ซึ่งบทความที่นำลงตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความล้วนผ่านการถ้อยแถลงจากนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสิ้น เพื่อให้ได้บทความที่มีคุณภาพ แหลคมคม น่าสนใจ ถูกต้องครบถ้วนตามหลักวิชาการ โดยทางกองบรรณาธิการมีความมุ่งหวังอย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้อ่านเป็นผู้ได้รับประโยชน์สูงสุด หากท่านผู้อ่านมีข้อเสนอแนะเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปปรับปรุงและพัฒนาวารสารทางกองบรรณาธิการยินดีน้อมรับทุกความเห็นด้วยความเต็มใจและยินดีนำไปพิจารณาเพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้วารสารนี้มีคุณภาพยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

รศ.ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์
บรรณาธิการ

สารบัญ

บทบรรณาธิการ	[ก]
สารบัญ	[ข]
บทความวิจัย : Research Article	
การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี ด้านการบริหารและปฏิบัติการของผู้บริหาร สถานศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา โรงเรียนสหวิทยาเขตรัตนรังสรรค์ สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พังงา ภูเก็ต ระนอง	1
ศิราพร สังข์สี และคณะ	
การบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษาของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สมุทรสาคร	13
สมยา แก้วสมบัติ และคณะ	
การบริหารสู่ความเป็นเลิศในการจัดการศึกษาปฐมวัย ของสถานศึกษาเอกชนในจังหวัด สมุทรสาคร	25
พิชชาภา ต่อไพศาล และคณะ	
การศึกษาประวัติศาสตร์และกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนปราสาทขอมในจังหวัดสุรินทร์	37
พระปรีชญา ชยวุฑฒ์(ถิ่นแก้ว) และคณะ	
ผลของโปรแกรมการกำกับตนเองที่มีต่อการตั้งเป้าหมายของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่น	53
ศิรินิสา แสนบุตร และคณะ	
ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัย	69
นวพรรษ พันธุ์สุข และคณะ	
ผลของโปรแกรมจิตตปัญญาศึกษาที่มีต่อการรับรู้ความสามารถแห่งตนของครูโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	83
สุภามาศ ปาลศรี และคณะ	
ผลของโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถแห่งตนที่มีต่อรอบความคิดเติบโตของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 5	99
กัญยกร เนาว์ขุนทด และคณะ	

ผลของโปรแกรมการเรียนรู้เชิงรุกที่มีต่อความมุ่งมั่นในการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	113
สุภัทตรา แชมตะคุ และคณะ	
การศึกษาผลการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ของครูในโรงเรียนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครราชสีมา	129
จตุรินทร์ ไตอ้น และคณะ	
บทความวิชาการ : Academic Article	
การส่งเสริมจิตสาธารณะให้นักเรียนเพื่อเป็นพลเมืองดีในอนาคต	143
รวีวรรณ วงศ์เดชาจันทร์	
ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา	157
บรรจง ลาวะลี	
การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ด้านพุทธศาสนศิลป์ในศตวรรษที่ 21	173
พระครูใบฎีกาธนู ธนawatมโน (เนียมวงศ์)	
พระธรรมเทศนามรรคตักขณในคัมภีร์ใบลานอักษรขอมภาษาขแมร์: พระพุทธกัจจเทศนาพระ อภิธรรม 7 คัมภีร์แทนคุณพุทธมารดา	183
พระปลัดกิตติ ยุตติธโร และคณะ	
ทิศทางการวิจัยด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย	197
ทิพย์ ชันแก้ว และคณะ	
ภาคผนวก	
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	
จริยธรรมในการตีพิมพ์ผลงานวิจัยในวารสารวิชาการ (Publication Ethics)	

การเรยนรูประวัติศาสตรดานพุทธศาสนศิลป์ในศตวรรษที่ 21

LEARNING THE HISTORY OF BUDDHIST ART IN THE 21st CENTURY

พระครูใบฎีกาธนู ธนawatthano (เนียมวงศ์)¹

Phrakhrubidika Thanoo Thanawatthano (Niamwong)¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Buddhachinaraj Buddhist College

E: mail: thanooo1144@gmail.com

ได้รับบทความ: 12 กรกฎาคม 2566; แก้ไขบทความ: 13 กันยายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 27 กันยายน 2566;

บทคัดย่อ

พุทธศิลป์เป็นงานศิลปะที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ทางด้านพระพุทธศาสนาที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เป็นความงามที่แฝงไว้ด้วยปรัชญาธรรมทางวัตถุเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน ให้เกิดความศรัทธา ประพฤติปฏิบัติตนในแนวทางที่ติงตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา พุทธศิลป์ เป็นงานศิลปะที่ช่าง ศิลปิน สร้างขึ้นเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา หรือสร้างขึ้นเพื่อพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ ได้แก่ ภาพเขียนฝาผนังโบสถ์ วิหาร งานปฏิมากรรม ได้แก่ พระพุทธรูป และงานสถาปัตยกรรม ได้แก่ ศาสนสถานที่เป็นโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ สถูป เจดีย์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ การเรยนรูพุทธศาสนศิลป์ในศตวรรษที่ 21 ซึ่ให้เห็นถึงการถ่ายทอดความรู้ความคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรยนรูเรื่องราวต่าง ๆ การเรยนรูพุทธศาสนศิลป์ต้องผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 จากการสังเกต การสำรวจ การทดลอง การปฏิบัติจริง เป็นต้น บทความนี้มีวัตถุประสงค์เขียนเพื่อให้เยาวชน นิสิต นักศึกษาและประชาชนทั่วไป ได้ศึกษาและเข้าใจถึงการเรยนรูพุทธศาสนศิลป์ในศตวรรษที่ 21 ด้านความหมายของพุทธศาสนศิลป์ การเรยนรูประวัติศาสตรพุทธศาสนศิลป์ โดยเนื้อหาสาระสามารถนำมาเป็นสื่อการจัดการเรยนรูได้อย่างเหมาะสม ต่อไป

คำสำคัญ: พุทธศาสนศิลป์, การเรยนรู, ศตวรรษที่ 21

Abstract

Buddhist art is a work of art created for the use of Buddhism, created by humans as a beauty hidden in the philosophy of material objects to be offered as offerings to Buddhism. Buddhism is something that helps anchor the minds of Buddhists. to have faith Conduct yourself in a good way according to the principles of Buddhism. Buddhist art is a work of art created by craftsmen and artists related to Buddhism. or created specifically for Buddhism, including wall paintings of churches and temples, sculptures such as Buddha statues, and architectural works such as religious places such as churches, temples, sermon halls, stupas, pagodas that have content related to Buddhism and the history of Buddhism. Learning Buddhist arts in the 21st century points to the effective transmission of knowledge and ideas. Learning various stories, learning Buddhist arts must go through all 5 senses, from observation, exploration, experimentation, actual practice, etc. This article is intended to be written for youth, students, and the general public to study and understand the meaning of Buddhist arts in the 21st century. Learning the history of Buddhist art, the content can be used as a learning management media appropriately.

Keywords: Buddhist art, learning, the 21st century

บทนำ

การจัดการเรียนการสอน หรือการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันนั้นมุ่งเน้นในเรื่องของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรักและหวงแหนในท้องถิ่นของตนเอง ในประเทศไทยมีประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมาอย่างยาวนาน ดังนั้นจึงมีงานเป็นจำนวนมาก พุทธศาสนศิลป์ที่ปรากฏในประเทศไทยที่เป็นหลักฐานเด่นชัด คือในสมัยสุโขทัย และสมัยกรุงศรีอยุธยาทำให้เราได้เห็นถึงร่องรอยความงดงาม ความศรัทธา ความเชื่อ ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของไทยได้เป็นอย่างดี สถาบันทางศาสนามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตมากที่สุดสถาบันหนึ่ง วัดได้กลายเป็นศูนย์รวมของสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น เป็นโรงเรียน โรงพยาบาล นอกจากนี้วัดก็ยังถือว่าเป็นแหล่งรวบรวมของงานศิลปกรรมที่สำคัญของชุมชน ด้านจิตรกรรม ประติมากรรมวรรณกรรม นาฏกรรม และสถาปัตยกรรม (พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2543: 56) พุทธศิลป์ มีรากฐานที่ผูกพันกับวิถีดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมไทย ภาพเขียน พุทธปฏิมาสิ่งก่อสร้าง วรรณกรรม กระทั่งแม้การตกแต่ง ซึ่งศิลปะแขนงต่าง ๆ ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นพุทธศิลป์” ด้วยเหตุผล คือ เพราะสร้างขึ้นในปริมณฑลของวัด มีเนื้อหา

สาระและเกี่ยวข้องกับพระศาสดา เช่น พุทธประวัติ พุทธปฏิมา ฯลฯ เกี่ยวข้องกับคำสอน โดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ เช่น ทฤษฎีสามโลกไนไตรภูมิ และอีกประการหนึ่ง เพราะศิลปะหรือช่างจะแสดงเจตจำนงในการเนรมิต ศิลปกรรมด้วยพลังศรัทธา และเป็นพุทธบูชา (สงวน รอดบุญ, 2526: 89)

การสร้างพระพุทธรูปนั้นมีประวัติความเป็นมาพร้อมกับการแพร่ขยายของพระพุทธศาสนา พระพุทธรูปปฏิมา คือ ธาตุเจดีย์ บริโภคเจดีย์ ธรรมเจดีย์ อุเทสิกเจดีย์ และรูปสลักอันเกี่ยวเนื่องกับพุทธประวัติจัดว่าเป็นอุเทสิกเจดีย์ พุทธเจดีย์สถานส่วนใหญ่สร้างขึ้นครั้งแรกในประเทศอินเดีย โดยพระเจ้าอโศกมหาราชกษัตริย์ราชวงศ์โมริยะ พระองค์เป็นกษัตริย์องค์ที่ 3 ของพระราชวงศ์ ทรงครองราชย์อยู่ประมาณ พ.ศ. 270-311 ได้ทรงสร้างพุทธสถานขึ้นหลายแห่งแต่ยังไม่มี การสร้างพระพุทธรูปปฏิมาขึ้น (กรมศิลปากร, 2544: 14) กล่าวได้ว่า สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ คือศิลปะที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ การสั่งสมสืบทอด มีการคลี่คลายเปลี่ยนแปลง ดำรงอยู่ เจริญงอกงาม และเสื่อม ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นล้วนเป็นผลจากการกระทำของมนุษย์ที่สร้างขึ้นจากรากฐานแห่งศรัทธา แรงบันดาลใจและความเพียรพยายามเป็นผลงานที่เกิดจากการแสดงออกของอารมณ์ ปัญญา และทัศนคติ รวมทั้งทักษะความชำนาญในทางการสร้างสรรค์ กล่าวคือเป็นงานที่สื่อให้ผู้ชมเกิดจินตนาการ

เมื่อกล่าวถึงศิลปะทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยเรานั้น ถือได้ว่ามีความงดงามที่สุดเลยก็ว่าได้ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรมและจิตรกรรม คำว่า พุทธศิลปะ คือศิลปะที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าในศาสนาพุทธ ยังสะท้อนทางด้านหลักคำสอน ที่มีการอธิบายผ่านงานพุทธศิลป์ จะเห็นได้ว่า งานพุทธศิลปะ ที่สร้างสรวรรค์ขึ้นจากความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนานั้น ย่อมได้รับอิทธิพลจากหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่เบื้องหลัง การที่มนุษย์เราจะอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสงบสุข หรือทำงานร่วมกันให้บรรลุผลสำเร็จได้นั้น จะต้องมึสิ่งยึดเหนี่ยวให้ทุกคนคิด และกระทำในสิ่งที่ถูกต้องและทุกคนถึงพอใจร่วมกัน สิ่งนั้นเรียกว่า “ความดี” (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561: 219)

การศึกษาถึงพัฒนาการพุทธศิลป์ในเมืองไทยนั้น พึงศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากอินเดียเข้ามาสู่ชนชาติไทย พระพุทธศาสนาเข้าสู่ไทย พระพุทธศาสนาเข้าสู่เมืองไทยเมื่อไรและเข้ามาอย่างไร ยังเป็นปัญหาข้อถกเถียงกันอยู่ การศึกษาก็พึงอาศัยหลักฐานและสิ่งแวดล้อมหลาย ๆ ส่วนเข้าประกอบกัน ปรากฏการณ์สังคมมีธรรมชาติอยู่ คือการอพยพเคลื่อนย้ายทางสังคม หรือทางกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ รวมทั้งกลุ่มชนชาวอินเดียด้วยสังคมอินเดียโบราณก็มีการอพยพ เคลื่อนย้ายไปยังถิ่นฐานต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก เช่นกัน สาเหตุของการอพยพของอินเดียนั้น สรุปลได้ เป็น 4 ประการ คือ 1. ถูกบีบคั้นทางศาสนา 2. ไปเพื่อการประกาศศาสนา 3. ไปเพื่อค้าขาย 4. ไปเสี้ยงโชคทางการเมืองหรือการประกอบอาชีพ เป็นต้น (สิริวัฒน์ คำวันสา, 2534: 17)

สรุปได้ว่า พุทธศิลป์ เป็นงานศิลปะที่ซึ่งศิลปิน สร้างขึ้นเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา หรือสร้างขึ้นเพื่อรับใช้พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะที่เป็นงานจิตรกรรม ได้แก่ ภาพเขียนฝาผนังโบสถ์ วิหาร งาน

ประติมากรรม ได้แก่ พระพุทธรูป และงานสถาปัตยกรรม ได้แก่ ศาสนสถานที่เป็นโบสถ์ วิหาร ศาลา การเปรียญ สฎูป เจดีย์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ พระธรรมคำสอน วิธีชีวิตชาวบ้าน ส่งผลให้งานพุทธศิลป์เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เป็นต้น

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เขียนเพื่อให้เยาวชน นิสิต นักศึกษาและประชาชนทั่วไปได้ศึกษาและเข้าใจถึงการเรียนรู้พุทธศาสนศิลป์ในศตวรรษที่ 21 ด้านความหมายของพุทธศาสนศิลป์ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์พุทธศาสนศิลป์ โดยเนื้อหาสาระสามารถนำมาเป็นสื่อการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม ต่อไป

ความหมายของพุทธศาสนศิลป์

พุทธศิลป์เป็นงานศิลปะที่มาจากพุทธศาสนาจึงมีพัฒนาการมาโดยตลอดและมีผู้รู้ให้ความหมายไว้ในทางเดียวกัน ดังนี้

พระราชวรมณี (ประยูรช ปยุตโต), (2551: 52) ได้อธิบายความหมายพุทธศิลป์ไว้ว่า เจดีย์ที่เคารพนับถือ บุคคลสถานที่ หรือวัตถุที่ควรเคารพบูชา เจดีย์เกี่ยวกับพระพุทธเจ้ามี 4 อย่างคือ 1) ธาตุเจดีย์ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ 2) บริโภคเจดีย์ คือ สิ่งหรือสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเคยทรงใช้สอย 3) ธรรมเจดีย์ บรรจุพระธรรม คือ พุทธพจน์ 4) อุทเทสิกเจดีย์ คือ พระพุทธรูปในทางศิลปกรรมไทย หมายถึง สิ่งทีก่อเป็นยอดแหลมเป็นที่บรรจุสิ่งที่เคารพนับถือ เช่น พระธาตุ และอัฐิบรรจุพระธาตุ

ร้อยพุกพา (2549: 14) กล่าวว่า พุทธศิลป์ หมายถึง งานศิลปะประเภทต่าง ๆ ทั้งด้านสถาปัตยกรรมประติมากรรม และจิตรกรรม ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมการเผยแพร่และการปฏิบัติทางพุทธศาสนาโดยตรง และเป็นสิ่งช่วยโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิกชน ให้เกิดความศรัทธา ประพฤติปฏิบัติตนในแนวทางที่ติงตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ศิลปะไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ถ้ามีมาเองไม่มีผู้ใดสร้างนั้น ไม่ถือว่าเป็นศิลปะสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติมีมากมายที่งดงาม ถ้ามีผู้สร้างขึ้นมา จึงจะถือว่าเป็นศิลปะ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงภูมิปัญญาการสร้างงานพุทธศิลป์ในอดีต ไปสู่การสร้างสรรคงานทัศนศิลป์ในปัจจุบัน ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาอันเป็นแก่นของวัฒนธรรม

สรุปได้ว่า พุทธศาสนศิลป์ หมายถึง งานศิลปะประเภทต่าง ๆ ทั้งในด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมการเผยแพร่และการปฏิบัติทางพุทธศาสนาโดยตรง และเป็นสิ่งช่วยโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิกชน ให้เกิดความศรัทธา ประพฤติปฏิบัติตนในแนวทางที่ติงตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา โดยสิ่งที่ผู้สร้างงานศิลปะได้พยายามสื่อหรือสอดแทรกไว้ในงานศิลปะแต่ละชนิดเรียกว่าเป็นปรัชญาศิลปะในงานพุทธศิลป์ คืองานศิลปะที่มีธรรมะในศาสนาพุทธอยู่ในงานศิลปะนั้นซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบทั้งในรูปแบบของงานศิลปวัตถุหรือพิธีกรรมทางศาสนาซึ่งจะมีหลักธรรมะสอนอยู่ โดยแบ่งศึกษาออกเป็นประเภทต่างๆ ทั้งพระพุทธรูป สฎูปเจดีย์

อาคารสถานที่ และวัตถุสิ่งของ จึงสามารถกล่าวได้ว่างานศิลปกรรมเหล่านี้เป็นเอกลักษณ์ของชาติอย่างหนึ่ง เป็นต้น

ความหมายของประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์ เป็นศัพท์บัญญัติที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ได้ทรงริเริ่มใช้ในความหมายของคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า History ซึ่งมีความหมายตรงกับ คำว่า Historia ในภาษาละตินและสเปน Histories ในภาษาฝรั่งเศส และ Storia ในภาษาอิตาลีรากศัพท์เดิมมาจากภาษากรีกว่า Histor ความหมายเดิมแปลว่า ถัก หรือ ทอ ซึ่งเฮโรโดตัสนักปราชญ์ชาติกรีกคนแรกใช้คำว่า Historiai ได้รับการยกย่องให้เป็นบิดาแห่งประวัติศาสตร์เนื่องจากเฮโรโดตัสเป็นผู้เชี่ยวชาญในวิชาวรรณคดี วัฒนธรรมและการเมือง รวมทั้งส่งเสริมการเขียนประวัติศาสตร์และวิชามานุษยวิทยา (R.K. Majumdar and A.N. Srivastva, 1977: 9) นอกจากนี้ นักประวัติศาสตร์ชาวต่างประเทศได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับความหมายของประวัติศาสตร์ไว้ดังนี้ Aristotle กล่าวว่าไว้ว่าประวัติศาสตร์เป็นการบอกกล่าวอย่างมีระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับเรื่องราวปรากฏการณ์ธรรมชาติ (Louis, Gotts Chalk, 1956: 41) Frank G. Willistion กล่าวว่าไว้ว่า ประวัติศาสตร์เป็นสาขาเดียวกันในบรรดาวิชาสังคมศาสตร์ทั้งหมดที่ทำให้วิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันมนุษย์มีความหมายและเชื่อมโยงติดต่อกัน (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2518: 193) ในขณะที่นักวิชาการชาวไทยได้ให้ความหมายประวัติศาสตร์หลายทัศนะ เป็นต้นว่าประวัติศาสตร์ คือ การศึกษาความเป็นมาของมนุษยชาติหรือสังคมใดสังคมหนึ่งตั้งแต่อดีตปัจจุบัน ถึงอนาคต โดยอาศัยวิธีการที่เป็นที่รู้จักกันว่าวิธีของประวัติศาสตร์ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2519: 171) ประวัติศาสตร์ คือ การไต่สวนเข้าไปให้รู้ถึงความจริงทุกสิ่งที่มีมนุษย์ได้คิด ได้ทำ ได้หวังได้รู้สึก ประวัติศาสตร์จึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับสังคมมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความคิดที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ (แถมสุข นุ่มนนท์, 2533: 1) ดังนั้นประวัติศาสตร์จึงเป็นการศึกษาเรื่องราวในอดีตที่รวมไปถึงระเบียบวิธีในการศึกษา เพื่อการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมนั่นเอง (อดิศร ศักดิ์สูง, 2552: 6) ประวัติศาสตร์ยังสามารถนิยามได้ในหลายความหมาย

กล่าวสรุปได้ว่าจากความหมายของประวัติศาสตร์ที่กล่าวมาข้างต้น มีความหมายเป็น 2 นัยในความหมายอย่างกว้าง ๆ ประวัติศาสตร์ หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ เวลา หรือ ประสบการณ์ทั้งมวลของมนุษยชาติในอดีต และในความหมายที่ครอบคลุมกว่าความหมายแรก ประวัติศาสตร์ หมายถึง เหตุการณ์ในอดีตที่ได้มีการศึกษา วิเคราะห์ และมีการบันทึกไว้อย่างเป็นระบบระเบียบด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ นัยอีกด้าน คือประวัติศาสตร์ของศิลปะ ประวัติศาสตร์ของกิจกรรม หรือผลผลิตใดๆ ที่สร้างโดยมนุษย์ในรูปแบบสำหรับการมองเพื่อความสุนทรีย์ หรือเพื่อประโยชน์ทางการสื่อสาร การแสดงออกถึงแนวคิด อารมณ์ หรือโลกทัศน์ ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ได้ถูก

จัดประเภทในแบบต่าง ๆ ที่ มาสู่การแบ่งแบบสมัยใหม่ระหว่างวิจิตรศิลป์และศิลปะอื่น ๆ การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ความหมายของประวัติศาสตร์ในลักษณะนี้ จึงเป็นการอธิบายประสบการณ์ในอดีตที่มีคุณค่าขึ้นมาใหม่ให้ใกล้เคียงกับข้อเท็จจริงมากที่สุด เพราะเป็นการจัดการข้อมูลให้สัมพันธ์กับมิติเวลา บุคคล สถานที่ และเหตุการณ์ เป็นต้น

ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ระบุไว้ว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ ทำให้ผู้เรียนทราบถึงเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและกฎหมายไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552: 2) ดังที่ กายูจนา ศิริมุสิกะ, (2544: 152) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เท่ากับเป็นความพยายามทำความเข้าใจความจริงเป็นวิถีทางก่อกำเนิดและพัฒนาสติปัญญา เพราะการศึกษาและการค้นคว้าในทางประวัติศาสตร์ต้องอาศัยบุคคลที่มีคุณสมบัติหลายประการ ผู้เขียนสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความมีเหตุผล ความยุติธรรม ความวิริยะ อุทิศสาหัส ช่างสังเกต มีระเบียบ รอบรู้ และเฉลียวฉลาด ฯลฯ
2. ผู้ศึกษาเป็นคนเฉลียวฉลาด มีไหวพริบ ทนคน ทนเหตุการณ์ อันเป็นพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ในแขนงต่าง ๆ เช่น สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และรัฐศาสตร์
3. สามารถสนองความต้องการและความอยากรู้อยากเห็น จนได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินกับประวัติศาสตร์
4. ประวัติศาสตร์ เป็นประสบการณ์สำหรับผู้ศึกษาในการใช้เป็นแนวทางต่อการกล้าเผชิญกับความจริงในชีวิต สอนให้ผู้ศึกษาเป็นคนรักความจริง มีคุณธรรมและหลักธรรม
5. ผู้เรียนสามารถฝึกการสร้างความคิดรวบยอดอันเป็นแก่นแท้ของความรู้ เป็นรากฐานนำไปสู่การฝึกให้มีนิสัย ทักษะ ค่านิยมที่ดีและถูกต้องในชีวิต เช่น การเป็นผู้มีมนุษยธรรม มีเหตุผล รู้จักเสียสละ และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์มีมนุษยสัมพันธ์ ชอบใฝ่หาความรู้ มีวิจรรย์ญาณ กล้าวิจารณ์ในแนวทางริเริ่ม และสร้างสรรค์ กล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้องและมีเหตุผล เป็นต้น

ประณาท เทียนศรี, (2556: 21-22) ได้อธิบายไว้ว่า การเรียนรู้เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ทำให้มนุษย์รู้จักชาติพันธุ์ของตน จนเกิดเป็นความสามัคคีและจงรักภักดี สอนให้รู้จักประวัติความเป็นมาของชาติ เกิดความภาคภูมิใจ และอนุรักษ์มรดกที่บรรพบุรุษสะสมไว้ เข้าใจและเห็นคุณค่าของ

มรดกอันทรงคุณค่า ได้แก่ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี วรรณคดีต่าง ๆ ความคิดความเชื่อ วิธีการดำเนินชีวิต ส่งผลให้รู้จักคิดอย่างมีวิจารณญาณ ใช้เหตุผลในการพิจารณาเรื่องราวที่เกิดขึ้น ยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น และรู้จักยอมรับความเป็นจริง ตื่นตัวปรับปรุงตนเองไม่หลงอยู่กับอดีต ให้มีความรักชาติ รักบรรพบุรุษ สำนึกในบุญคุณต่อผู้ที่ทำประโยชน์และเสียสละชีพเพื่อชาติ เป็นต้น

สรุปได้ว่า จากความสำคัญการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ข้างต้น คุณค่าของประวัติศาสตร์ช่วยสอนให้มนุษย์รู้จักตนเองและเข้าใจสิ่งแวดล้อมทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักอดีตของมนุษย์ และมีวิธีการในการแก้ไขปัญหาได้อย่างชาญฉลาด ประวัติศาสตร์ หรือการสืบสวนอดีตของมนุษย์ ทำให้เราทราบว่า พฤติกรรมและความคิด ความเชื่อของผู้คนในสังคมเกิดขึ้นได้อย่างไร มีการเปลี่ยนแปลง หรือมีพัฒนาการมาอย่างไร อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อให้เข้าใจปัญหาอย่างมีเหตุมีผล มาตรการในการแก้ปัญหาจึงจะมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมมากยิ่งขึ้น เรียกว่าเป็นการศึกษาอดีต เพื่อเข้าใจปัจจุบันเห็นแนวทางก้าวสู่ออนาคตผ่านวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่เป็นกระบวนการพิสูจน์หาเครื่องยืนยันหาข้อเท็จจริง เป็นต้น

การเรียนรู้ประวัติศาสตร์พุทธศิลป์เป็นสื่อการเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ 21

การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนสังคมศึกษาในรายวิชาประวัติศาสตร์ ควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ครบ 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ผู้เขียนสามารถสรุปกระบวนการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ได้ดังนี้

การสื่อถึงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเพื่อเข้าถึงธรรมะอย่างลึกซึ้งได้เหนือกว่าคำบรรยาย ศิลปินไทยใช้ศิลปะเป็นสื่อเพื่อก้าวไปสู่จริยธรรมและศาสนาในสังคม ศิลปะเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งจะช่วยเนรมิตความเป็นมนุษย์ของเราให้เต็มเปี่ยมบริบูรณ์ ศิลปกรรมจะเป็นสื่อพิเศษให้มนุษย์เข้าใจแก่นของความเป็นจริงได้อย่างซาบซึ้งและลึกซึ้ง เป็นสื่อพิเศษ ช่วยน้อมใจมนุษย์ให้ประจักษ์ซึ่งถึงการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถานแก่ประชาชน (ตัวแน่น, 2551: 88) เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขตามพุทธประสงค์ 3 ประการ คือ 1. ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในชาตินี้ 2. สัมปรายิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในชาตินี้ 3. ปรมัตถประโยชน์ หรือประโยชน์อย่างยิ่ง

วิภาพรรณ วิภาดา พินลา, (2564: 140) ได้กล่าวถึง การเรียนรู้ประวัติศาสตร์พุทธศิลป์เป็นสื่อการเรียนรู้ ผู้เขียนสามารถสรุปได้ดังนี้ 1 การกำหนดประเด็นประวัติศาสตร์ เป็นการสังเกตเพื่อเลือกเรื่องหรือประเด็นที่ผู้เรียนสนใจ โดยให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาบทเรียนที่เรียน แล้วตั้งคำถามฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิดเพื่อนำไปสู่การกำหนดปัญหา จดบันทึกข้อมูลเหล่านั้นไว้เป็นพื้นฐาน 2 การรวบรวมประวัติศาสตร์ เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับประเด็นที่ได้จากการทำงานกลุ่มเพื่อเสาะแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยการอ่านหรือศึกษาให้มากที่สุด 3 การวิเคราะห์

ประวัติศาสตร์ เป็นการแยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นออกจากกัน โดยการทำความเข้าใจแบบทั่วไป และการทำความเข้าใจให้แจ่มชัดขึ้น 4 การสังเคราะห์ประวัติศาสตร์ การนำหลักฐานมาตีความ และสรุปให้เกิดความเข้าใจข้อเท็จจริงในรูปแบบของแนวคิดโดยนำหลักฐานหรือข้อเท็จจริงมาพิจารณา อธิบาย วิพากษ์ วิจารณ์ และแสดงความคิดเห็น 5 การถ่ายทอดประวัติศาสตร์ เป็นการเผยแพร่ผลงานของผู้เรียนโดยสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปในการประยุกต์ใช้ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ประวัติศาสตร์พุทธศิลป์นั้น งานจิตรกรรมฝาผนังที่ช่างแสดงรายละเอียดในการเล่าเรื่องชัดเจนสามารถถ่ายทอดเรื่องราวออกมาให้เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องราวที่ได้เขียนไว้จนเกิดจินตนาการ การสร้างความคิดต่อเนื่องไปในทางที่ดีเป็นความรู้ของตนเองเป็นพฤติกรรมเชิงบวกที่ทางการศึกษาต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ทำให้การเรียนรู้จากงานพุทธศิลป์โดยเฉพาะงานจิตรกรรมฝาผนัง สะท้อนเรื่องราวทางพุทธศาสนา คุณธรรมจริยธรรม ในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งถือว่าการพัฒนาด้านสติปัญญาที่ส่งผลไปสู่พัฒนาการทางด้านสังคมโดยความรู้ความเข้าใจในเรื่องของพุทธศาสนา เป็นต้น

สรุป

พุทธศิลป์เป็นศิลปกรรมที่สร้างขึ้นตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้มีการสร้างติดต่อกันมาหลายร้อยปีแล้วในประเทศไทย ประเทศไทยมีประเพณี วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนามาช้านาน ดังนั้นพุทธศิลป์ในประเทศไทยจึงมีจำนวนมาก และทั้งหมดจะสร้างขึ้นภายในวัด ทั้งนี้เพราะวัดเป็นจุดรวมเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนา พุทธศิลป์ เป็นงานศิลปะที่ศิลปิน สร้างขึ้นเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา หรือสร้างขึ้นเพื่อรับใช้พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะที่เป็นงานจิตรกรรม ได้แก่ ภาพเขียนฝาผนังโบสถ์ วิหาร งานประติมากรรมได้แก่ พระพุทธรูป และงานสถาปัตยกรรม ได้แก่ ศาลาการเปรียญ สลุปเจดีย์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ พระธรรมคำสอน วิถีชีวิตชาวบ้าน ส่งผลให้งานพุทธศิลป์เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย สะท้อนลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ ของคนไทยที่มีความสุภาพ อ่อนน้อม รักสงบ แจ่มใส สนุกสนาน เป็นสื่อการเรียนรู้ที่สร้างความรู้ ความเข้าใจและจินตนาการที่ส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

การศึกษาความเป็นมาของมนุษยชาติหรือสังคมใดสังคมหนึ่งตั้งแต่อดีตปัจจุบันประวัติศาสตร์ คือ การไต่สวนเข้าไปให้รู้ถึงความจริงทุกสิ่งที่มีมนุษย์ได้คิด ได้ทำ ได้หวังได้รู้สึกประวัติศาสตร์จึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับสังคมมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความคิดที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ดังนั้นประวัติศาสตร์จึงเป็นการศึกษาเรื่องราวในอดีตที่รวมไปถึงระเบียบวิธีในการศึกษา เพื่อการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมนั้นเอง การศึกษาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ความหมายของประวัติศาสตร์ในลักษณะนี้ จึงเป็นการอธิบาย

ประสบการณ์ในอดีตที่มีคุณค่าขึ้นมาใหม่ให้ใกล้เคียงกับข้อเท็จจริงมากที่สุด เพราะเป็นการจัดการข้อมูลให้สัมพันธ์กับมิติเวลา บุคคล สถานที่ และเหตุการณ์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2544). **คู่มือถววยควมรู้แต่พระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์สมาพันธ์จำกัด.
- กาญจนา ศิริมุสิกะ. (2544). **สังคคศึกษา: การสอนที่เน้นการเรียนเป็นศูนย์กลาง**. สงขลา: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2561). **พุทธศิลปะ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. อยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). **อารยธรรมไทยพื้นฐานทางประวัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ: ตันอ้อแกรมมี.
- ตัวแน่น. (2551). **อังคาร กัลยาณพงศ์ กวีผู้ตวัดถ่าน อ่านกลอน สอนสังขธรรม**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://anowl.co/anowlrod/หลงรูป/long_roob16/ [7 สิงหาคม 2566].
- แถมสุข นุ่มนนท์. (2533). **หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2519). **ปรัชญาประวัติศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- ประณาท เทียนศรี. (2556). **การสอนสังคคเพื่อพัฒนาความคิดของนักเรียนระดับประถมศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2543). **แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.
- พระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตโต) (2551). **บทบาทของพระสงฆ์ในสังคคไทยปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ร้อย พุ บ พ า . (2 5 4 9) . **พุทธศิลป์**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.facebook.com/permalink.php?story> [6 สิงหาคม 2566].
- วิภาพรรณ วิภาดา พินลา. (2564). **การจัดการเรียนรู้สังคคศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สงวน รอดบุญ. (2526). **พุทธศิลป์ลาว**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- สิริวรรณ ศรีพหล. (2540). **เอกสารการสอนชุดวิทยาการการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สิริวัฒน์ คำวันสา. (2534). **ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- อดิศร ศักดิ์สูง. (2552). **ความคิดทางประวัติศาสตร์และวิธีวิทยาวิจัย**. สงขลา: นำศิลป์โฆษณา.
- Louis, Gotts Chalk. (1956). **Understanding History: A Primer of Historical Method**.
- Majumdar, R.K. and Srivastva, A.N. (1977). **Historiography**. Delhi: nai Sarak. New York: Alfred A. Knopf.